

Чорноморський державний університет
імені Петра Могили

Кафедра соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор
ЧДУ імені Петра Могили

_____/О.М. Трунов/
“ _____ ” _____ 2013 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Соціальна психологія

Галузь знань 0301 Соціально-політичні науки

Напрямок підготовки 6.030101 Соціологія

Факультет соціології

Миколаїв - 2013

Робоча програма з дисципліни «Соціальна психологія» за напрямом підготовки
6.030101 «Соціологія»
08 жовтня 2013 року - 25 с.

Розробники: доктор пед. наук, професор Мейжис І.А.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри (предметної комісії) соціології

Протокол від "08" жовтня 2013 року № 14/74

Завідувач кафедри (циклової, предметної комісії) соціології

_____ (Мейжис І.А.)
(підпис) (прізвище та ініціали)
" ____ " _____ 2013 року

Схвалено методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки
(спеціальністю) 6.030101 «Соціологія»

Протокол від "04" жовтня 2013 року № 2

" ____ " _____ 2013 року Голова _____ (Гавеля В.Л.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 2013 рік

© _____, 2013 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4,5	Галузь знань 0301 «Соціально-політичні науки»	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030101 «Соціологія»		
Модулів –	Спеціальність (професійне спрямування):	Рік підготовки:	
Змістових модулів –		2013-й	2014-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 162			
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5 самостійної роботи студента – 3,2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		46 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		26 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		90 год.	год.
Індивідуальні завдання:			
год.			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 80%

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: формування та розвиток у студентів соціально-психологічного мислення, уміння здійснювати психологічний аналіз складних ситуацій взаємодії «особистість-суспільство», «особистість-соціальна група», «особистість-особистість».

Завдання:

- ознайомити з основними поняттями, принципами та положеннями соціальної психології, розкрити соціально-психологічні механізми;
- способи та засоби ефективного спілкування,
- показати особливості групової діяльності людей, природу масових явищ психіки тощо
-

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- основні категорії соціальної психології;
- історичні передумови та перспективи її розвитку, найбільш відомі теорії особистості;
- основні методи соціально-психологічного дослідження;
- роль цінностей, соціальних установок та уявлень в житті особистості;
- базові групові феномени та ефекти;
- особливості групової діяльності, психологічні особливості великих соціальних груп та масових явищ;
- особливості сучасних прикладних соціально-психологічних досліджень

вміти:

- налагоджувати взаємодію з різними типами особистостей;
- розрізняти невербальні прояви спілкування, ефективно будувати процес комунікації;
- відслідковувати різні групові явища та характеристики.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Історія розвитку та становлення соціальної психології.

Тема 1. Становлення і перші етапи розвитку соціальної психології

Народження соціально-психологічного знання. Зародження соціально-психологічного мислення. Виокремлення науки в самостійний напрямок.

Становлення і розвиток соціально-психологічної науки. Розвиток соціальної психології в руслі соціології. Розвиток соціальної психології в руслі психології. Розвиток соціальної психології в руслі етнології й антропології. Три соціальні психології. Оформлення соціальної психології в самостійну науку.

Парадигми і предмет соціальної психології. Пояснювальна парадигма. Парадигма розуміння. У пошуку вітчизняної парадигми. Розвиток уявлень про предмет соціальної психології на сучасному етапі.

Становлення соціальної психології в Україні.

Тема 2. Напрямки закордонної соціальної психології ХХ століття

Соціальний біхевіоризм. Теорія фрустрації й агресії. Теорія соціального навчання. Теорія соціального обміну. Теорія елементарної соціальної поведінки.

Психоаналіз. Концепція життєвої активності З.Фрейда. Навчання про колективному несвідомий. Теорія соціального навчання. Теорія соціального обміну.

Теорія поля К.Левіна. Вчення про потреби. Вчення про психологічне поле. Вчення про рівень домагань. Вчення про групову динаміку.

Соціометрія. Соціодрама. Психодрама. Соціодрама.

Когнітивізм. Теорія когнітивного дисонансу. Теорії атрибуції. Теорія конструктивності особистості Дж. Келлі.

Інтераціоналізм. Вчення про структуру особистості. Рольова теорія. Теорія референтних груп.

Гуманістична психологія. Теорія потреб. Теорія самоактуалізації.

Змістовий модуль 2. Соціальна психологія особистості.

Тема 3. Народження соціального «Я» людини

Соціальне «Я» людини – продукт еволюції. Просоціальна поведінка. Відносини взаємодопомоги і альтруїзм. Відносини співробітництва і конкуренції

Антропологічна психологія про соціальність людини. Загадка еволюції. Теорія природи соціального Л.Г. Почебут.

Культурно-історичний підхід і соціальна психологія розвитку про формування «Я». Лев Виготський про формування «Я». Розвиток взаємин і прихильність.

Розвиток соціального знання. Уявлення про особистість в індивідуалістичних і колективістичних культурах.

Тема 4. Ідентичність і “Я”-концепція

Самоусвідомлення. Функції «Я». Самоповага. Теорія соціальної ідентичності Теджфела і Тернера.

Самоефективність особистості. Відповідальність і локус-контролю. Набута безпорадність.

Самопрезентація в групі і суспільстві.

Природа соціалізації. Теорія життєвих криз Еріка Еріксона.

Тема 5. Соціальне пізнання людей і ситуацій

Особливості соціального пізнання.

Соціальне сприйняття. Як нам удається зрозуміти інших людей. Невербальне поведінка.

Невербальні сигнали і виявлення обману. Теорії атрибуції. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка атрибуції. Тенденційності соціального пізнання.

Розуміння соціальних ситуацій. Схеми, прототипи і стереотипи. Когнітивні процеси переробки соціальної інформації. Особливості розуміння соціальних ситуацій.

Ефекти й особливості переробки соціальної інформації.

Змістовий модуль 3. Цінності, соціальні установки та соціальні уявлення.

Тема 6. Цінності та їх місце в житті людей

Поняття цінностей в соціальній психології.

Методи вивчення цінностей. Шкала М.Рокіча. Шкала Ш.Шварца.

Цінності і соціальна еволюція суспільств. Цінності традиційного, індустріального та постіндустріального суспільства. Зміни в цінностях постіндустріального суспільства Фінляндії. Дуалізм цінностей як природний стан світу.

Цінності моралі. Розвиток морального судження. Проблема релятивізму цінностей в сучасному світі.

Тема 7. Соціальні установки

Про природу установок-атитюдів Атитюди як оцінююче ставлення або психологічна тенденція, з якої оцінюються якісно особливості сутності. Вони містять позитивну або негативну реакцію на що-небудь, певну ступінь схвалення або несхвалення.

Особливості формування установок. Соціальні установки функціонують як схеми, або когнітивні структури, що містять і організують інформацію про певні поняття, ситуації та події, про політичних діячів, значимість лідерів.

Як установки впливають на поведінку.

Зміна установок і переконуюча комунікація.

Тема 8. Соціальні уявлення

Поняття соціальних уявлень в психології.

Структура соціальних уявлень . Особливості формування соціальних уявлень
Основні напрямки вивчення соціальних уявлень на сучасному етапі.

Вірування, переконання, ідеології.

Змістовий модуль 4. Психологія взаємин.

Тема 9. Розвиток взаємин людей: соціальні, ділові, особисті

Соціальні відносини і міжособисті стосунки. Основні поняття. К.Левін про проблеми соціальної взаємодії. Теорія людських відносин Дж. Морено .

Взаємини в суспільстві: від традиційного до постмодерного.

Взаємини в традиційному суспільстві.

Взаємини індустріального суспільства. Раціональність у відносинах. Етичні принципи взаємин епохи капіталізму. Теорія соціального обміну Д.Хоманса. Особливості соціально-економічних відносин періоду індустріалізації в СРСР.

Взаємини в інформаційному суспільстві.

Соціальний капітал суспільства. Дж. Коулмен про соціальний капітал обшин. Соціально-психологічний контекст взаємин як соціальний капітал суспільства.

Тема 10. Відносини близькості, стосунки

Взаємини як потреба. Теорія міжособистих потреб У. Шутца. Дослідження афіліації. Мережа міжособистих взаємин.

Близькі стосунки. Прив'язаність. Дружба. Любов і кохання. Атракція.

Довіра і співпраця. Психологічний зміст поняття довіри. Ціна недовір'я. «Дилема ув'язненого». Експерименти М.Шеріфа. Стратегія співпраці.

Тема 11. Негативні відносини

Упередження. Як з'являються упередження. Стереотипи як джерело упереджень. Дискримінація.

Агресія. Біологічні і еволюційні теорії. Теорія фрустрації – агресії. Теорії соціального научення. Когнітивні теорії агресії.

Конфронтація і конфлікти. Трагедія спільних пасовищ. Конкуренція і суперництво, які приводять до конфліктів.

Психологічні джерела негативних відносин між людьми .

Тема 12. Реалізація міжособистих і соціальних відносин в спілкуванні

Відносини людей як процес спілкування.

Стилі ділового спілкування. Розмаїття стилів спілкування. Комунікативна компетентність. Аналіз процесу спілкування.

Трансактний аналіз спілкування Е. Берна. Трикомпонентна структура особистості.

Стан Я-батько. Стан Я-дорослий. Стан Я-дитина.

Види трансакцій: Паралельні (доповнюючі) трансакції. Пересічні трансакції. Приховані трансакції.

Застосування трансакцій для аналізу соціальних ситуацій.

Змістовий модуль 5. Психологія малих груп та групові ефекти.

Тема 13. Класифікація та умови створення малих груп

Класифікація малих груп.

Умови утворення малих груп. Чисельність групи. Мета діяльності. Спільність діяльності.

Структура групи. Формальна структур. Неформальна структура. Два типи поведження в неформальній групі.

Тема 14. Динамічні процеси в групі

Динаміка групових процесів: терміни і визначення.

Спілкування. Активне слухання. Активне бачення. Активне відчуття. Стан підготовленості.

Консолідація. Особливості процесу консолідації. Стан спрямованості.

Лідерство. Типи лідерства. Моделі поведження лідера. Стан організованості в групі.

Конкуренція. Куди ведуть конкуренція і суперництво. Стан активності.

Адаптація. Два способи зміни поведження. Виникнення стану згуртованості в групі. Проблема внутрігрупової довіри.

Прийняття рішень. Моделі прийняття рішень. Досягнення стан інтегрованості

Ідентифікація. Теорія соціального порівняння. Теорія афіліації. Теорія соціальної ідентичності. Стан референтності і роль референтних груп.

Рівні розвитку групи. Класифікація груп Уманського. Модель розвитку групи Л.Коена.

Тема 15. Групові ефекти

Специфічні групові феномени й ефекти. Зміна поведження в присутності інших.

Соціальне порівняння, деіндивідуалізація. Групова поляризація. Гендерная специфіка груп.

Конформізм і груповий вплив. Експерименти С.Аша. Експерименти С.Милграма.

С.Московічі про ефект впливу меншості.

Тема 16. Роль малих груп в соціальних перетвореннях суспільства. Групова дискусія

Чому А.де Токвіль вважав, що всі перетворення в суспільстві пов'язані з діяльністю малих груп.

Які малі групи потрібні Україні, щоб сприяти соціальним перетворенням.

Громадянське суспільство та роль малих груп в ньому. Хто може стати ініціатором створення об'єднань.

Які джерела фінансування громадських об'єднань.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Історія розвитку та становлення соціальної психології												
Тема 1. Становлення і перші етапи розвитку соціальної психології		2				5						
Тема 2. Напрямки закордонної соціальної психології ХХ ст.		4	4			5						
Разом за змістовим модулем 1		6	4			10						
Змістовий модуль 2. Соціальна психологія особистості												
Тема 3. Народження соціального "Я" людини		2	2			5						
Тема 4. Ідентичність і "Я"-концепція		2	2			5						
Тема 5. Соціальне пізнання людей і ситуацій		2				6						
Разом за змістовим модулем 2		6	4			16						
Змістовий модуль 3. Цінності, соціальні установки та соціальні уявлення												
Тема 6. Цінності та їх місце в житті людей		4	2			6						
Тема 7. Соціальні установки		4	2			6						
Тема 8. Соціальні уявлення		4	2			6						
Разом за змістовим модулем 3		12	6			18						
Змістовий модуль 4. Психологія малих груп та групові ефекти												
Тема 9. Розвиток взаємин людей:		2	2			5						

соціальні, ділові, особисті												
Тема 10. Відносини близькості, стосунки		2				5						
Тема 11. Негативні відносини		2				5						
Тема 12. Реалізація міжособистих і соціальних відносин в спілкуванні		2	2			5						
Разом за змістовим модулем 4		8	4			20						
Змістовий модуль 5. Психологія малих груп та групові ефекти.												
Тема 13. Класифікація та умови створення малих груп		2				6						
Тема 14. Динамічні процеси в групі		4	2			6						
Тема 15. Групові ефекти		4	2			7						
Тема 16. Роль малих груп в соціальних перетвореннях суспільства. Групова дискусія		4	4			7						
Разом за змістовим модулем 5		14	8			26						
Усього годин	126	46	26			90						

5. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Напрямки закордонної соціальної психології ХХ ст.	4
2	Народження соціального «Я» людини	2
3	“Я”- концепція та проблеми етнічної ідентичності в сучасній Україні	2
4	Цінності українців: сьогодні і завтра	4
5	Соціальні установки і соціальні уявлення як предмет досліджень в соціології	4

6	Розвиток відносин людей	2
7	Соціальний капітал суспільства як взаємодія його членів	4
8	Креативний капітал українського суспільства	4
	Разом	26

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	...	...
2	...	...
	Разом	

9. Індивідуальні завдання

10. Методи навчання

За джерелами знань використовуються такі методи навчання: словесні – розповідь, пояснення, лекція; наочні – демонстрація, ілюстрація; практичні – самостійна робота, практична робота.

За характером логіки пізнання використовуються такі методи: аналітичний, синтетичний, аналітико-синтетичний, індуктивний, дедуктивний.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються методи: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький.

11. Методи контролю

Оцінювання доповідей і відповідей на семінарських заняттях, оцінювання індивідуальних завдань, оцінювання відповіді на іспиті.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота																Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Зміст. модуль 1		Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3			Змістовий модуль 4				Змістовий модуль 5				40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16		
3	3	3	3	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
67-74	D	задовільно	
60-66	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення Контрольні питання

1. Етапи розвитку соціально-психологічного знання.
2. Становлення і розвиток соціально-психологічної науки
3. Розвиток соціальної психології в руслі соціології
4. Розвиток соціальної психології в руслі психології
5. Три соціальні психології в сучасній науці
6. Парадигми і предмет соціальної психології
7. Розвиток уявлень про предмет соціальної психології на сучасному етапі
8. Становлення соціальної психології в Україні.
9. Соціальний біхевіоризм. Теорія фрустрації й агресії. Теорія соціального навчання. Теорія соціального обміну
10. Психоаналіз. Концепція життєвої активності З.Фрейда
11. Навчання про колективне несвідоме К.Юнга
12. Теорія поля К.Левіна. Вчення про потреби. Вчення про рівень домагань. Вчення про групову динаміку

13. Соціометрія Д.Морено. Психодрама. Соціодрама
14. Когнітивізм. Теорія когнітивного дисонансу
15. Атрибутивні теорії Л.Фестінгера
16. Теорія конструктів особистості Дж. Келлі
17. Інтераціоналізм. Вчення про структуру особистості
18. Рольова теорія. Теорія референтних груп
19. Гуманістична психологія. Теорія потреб. Теорія самоактуалізації
20. Соціальне «Я» людини – продукт еволюції. Просоціальна поведінка
21. Відносини взаємодопомоги і альтруїзм. Відносини співробітництва і конкуренції.
22. Антропологічна психологія про соціальність людини.
23. Культурно-історичний та культурно-антропологічний підхід про розвиток «Я».
24. Уявлення про особистість в індивідуалістичних і колективістичних культурах.
25. Я-концепція та ідентичність
26. Самоусвідомлення
27. Я-концепція та ідентифікація особистості. Функції «Я». Самоповага
28. Теорія соціальної ідентичності Теджфела і Тернера
29. Самоефективність особистості
30. Відповідальність і локус-контролю. Набута безпорадність
31. Самопрезентація в групі і суспільстві
32. Природа соціалізації і теорія життєвих криз Еріка Еріксона
33. Особливості соціального пізнання
34. Соціальне сприйняття. Як нам удається зрозуміти інших людей
35. Невербальне поведіння
36. Невербальні сигнали і виявлення обману.
37. Теорії атрибуції. Каузальна атрибуція. Фундаментальна помилка атрибуції.
38. Тенденційності соціального пізнання
39. Розуміння соціальних ситуацій. Схеми, прототипи і стереотипи
40. Когнітивні процеси переробки соціальної інформації
41. Ефекти й особливості переробки соціальної інформації
42. Поняття цінностей в соціальній психології
43. Методи вивчення цінностей. Шкала М.Рокіча і Ш.Шварца
44. Цінності і соціальна еволюція суспільств.
45. Цінності традиційного, індустріального та постіндустріального суспільства
46. Цінності моралі.
47. Розвиток морального судження. Теорія Л.Колберга.
48. Проблема релятивізму цінностей в сучасному світі. Моральність пострадянського суспільства.
49. Про природу установок-атитюдів-ставлень
50. Особливості формування установок
51. Як установки впливають на поведінку. Парадокс Ла Пьера.
52. Диспозиційна теорія особистості В.О. Ядова

53. Зміна установок і переконуюча комунікація. Єльській метод зміни установок
54. Соціальні уявлення. Структура соціальних уявлень
55. Формування соціальних уявлень
56. Основні напрямки вивчення соціальних уявлень
57. Вірування, переконання, ідеології
58. Соціальні відносини і міжособисті стосунки. Основні поняття
59. К. Левін про проблеми соціальної взаємодії
60. Теорія людських відносин Дж. Морено
61. Взаємини в суспільстві: від традиційного до постмодерного
62. Взаємини в традиційному суспільстві
63. Взаємини індустріального суспільства Рациональність у відносинах
64. Етичні принципи взаємин епохи капіталізму. Теорія соціального обміну Д. Хоманса.
65. Особливості соціально-економічних відносин періода індустріалізації в СРСР.
66. Взаємини в інформаційному суспільстві. Соціально-психологічний контекст взаємин як соціальний капітал суспільства.
67. Соціальний капітал суспільства. Дж. Коулмен про соціальний капітал общин.
68. Взаємини як потреба
69. Близькі стосунки. Довіра і співпраця
70. Упередження. Причини виникнення упереджень. Етнічні упередження.
71. Агресія. Конфронтація і конфлікти.
72. Психологічні джерела негативних відносин між людьми. Теорія Еріксона-Пітерса.
73. Відносини людей як процес спілкування
74. Стили ділового спілкування. Розмаїття стилів спілкування. Комунікативна компетентність
75. Аналіз процесу спілкування
76. Трансактний аналіз спілкування Е. Берна. Трикомпонентна структура особистості. Види трансакцій
77. Застосування теорії трансакцій для аналізу соціальних ситуацій
78. Класифікація малих груп.
79. Умови створення малих груп. Чисельність групи. Спільна діяльність.
80. Структура групи. Формальна і неформальна структура
81. Динаміка групових процесів: терміни і визначення.
82. Динаміка групових процесів: спілкування і консолідація.
83. Лідерство Типи лідерства, моделі поведінки, стан організованості.
84. Конкуренція і адаптація в групі.
85. Прийняття рішень в групі, процеси ідентифікації.
86. Рівні розвитку групи. Модель розвитку групи Л. Коена
87. Специфічні групові феномени й ефекти. Соціальне порівняння. Групова поляризація.
88. Конформізм і груповий вплив. Експерименти С. Аша і С. Мілграма.
89. С. Московічі про ефект впливу меншості.

14. Рекомендована література **Базова**

1. Андреева Г.М. Психология социального познания. М., 2000.
2. Андреева Г.М. Социальная психология. М., 1996.
3. Андреева Г.М., Богомолова Н.Н., Петровская Л.А. _Современная социальная психология на Западе. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1978. – 271 с.
4. Аронсон Э. Общественное животное. Введение о социальную психологию. М.,Аспект пресс, 1998. – 517 с.
5. Аронсон Э., Пратканис Э. Эпоха пропаганды. Механизмы убеждения. СПб., М., Прайм-Еврознак, 2002. – 380 с.
6. Аронсон Э., Уилсон Т., Эйкерт Р. Социальная психология. Психологические законы поведения человека в социуме. М.: Прайм ЕВРОЗНАК, 2002. – 560 с.
7. Арчер Д. Эволюционная социальная психология// Перспективы социальной психологии. – М.,2001. – с.45-66.
8. Бардиер Г.Л. Социальная психология толерантности. СПб., 2005.
9. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений. – Л.: Лениздат, 1992. – 400 с. с ил.
- 10.Берри Дж., Пуртинга А., Сигал М., Дасен П. Кросс-культурная психология. Исследования и применение. – Харьков: Изд-во Гуманитарный центр, 2007.
- 11.Бэррон Р., Керр Н., Миллер Н. Социальная психология группы. М., СПб., 2003. – 272 с.
- 12.Васильчук Ю. Фактор интеллекта в социальном развитии человека// Общественные науки и современность. 2001. №1. с.5-26.
- 13.Васильчук Ю.Социальное развитие человека в XX веке. – Общественные науки и современность. – 2005. №1. – с.67-78.
- 14.Вердербер Р., Вердербер К. Общение. СПб.: «Прайм-ЕВРОЗНАК», М., «ОЛМА-ПРЕСС», 2003, 320 с.
- 15.Выготский Л.С., Лурия А.Р. Этюды по истории поведения: Обезьяна. Примитив. Ребенок. – М.: Педагогика-Пресс, 1993. – 224 с.
- 16.Головаха Е., Панина Н. Психология человеческого взаимопонимания. – К. Политиздат Украины, 1989. – 187 с.,
17. Годфруа Ж. Что такое психология. В 2-х т. Т.2. М.: Мир, 1992. - 376 с.
18. Добрович А. Общение: наука и искусство. – М.: Изд-во «Знание», 1980. – 160 с. с илл.
- 19.Здравомыслов А. Г., Рожин В. П., Ядов В. А. Человек и его работа. – М: Мысль, 1967. – 390 с.

20. Майерс Д. Социальная психология. – СПб.: Питер, 1997. – 684 с.
21. Майерс Д. Социальная психология. Секреты влияния, мотивов и поступков, подчинения власти. М.: Питер, 2000.
22. Мейжис І. Соціальний капітал як предмет вивчення в соціальній психології. // «Соціальна психологія». 2006, №1.
23. Москленко Социальная психология. – К., 2004.
24. Московичи С. Машина, творящая богов. М.: Центр психологии и психотерапии, 1998. – 560 с.
25. Московичи С. Социальные представления: исторический взгляд // Психологический журнал. 1995. Т. 16, № 1; Т. 16, № 2.
26. Муздыбаев К. Психология ответственности. - Л.: Наука, 1993
27. Обозов Н.Н. Психология межличностных отношений. – К.: Либідь, 1990.- 192 с.
28. Первин Л., Джон О. Психология личности. Теория и исследования. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 607 с.
29. Перспективы социальной психологии / Под ред. М.Хьюстона, В.Штребе, Дж.М.Стефенсона. М. : Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001.- 688 с.
30. Петровская Л.А. Компетентность в общении. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
31. Почебут Л.Г. Психология социальных общностей. - СПб., 2002.
32. Почебут Л.Г. Взаимопонимание культур. Методология и методы этнической и кросс-культурной психологии. Психология межэтнической толерантности. - СПб., 2005.
33. Почебут Л.Г. Социальные общности. Психология толпы, социума, этноса. - СПб., 2005.
34. Фрейд З. Психология масс и анализ человеческого «Я» // Психология масс. // Преступная толпа. М. 1998.

Допоміжна

35. Патнем Р. Процветающая комьюнити, социальный капитал и общественная жизнь // Мировая экономика и международные отношения. 1995. №4.
36. Эриксон Э. Детство и общество. - СПб.: Речь, 2000. – 416 с.
37. Юнг К.Г. Современность и будущее. СПб., 1996
38. Юнг К.Г. Архетип и символ. М., 1991.
39. Стефаненко Т.Г. Этнопсихология. М.: Аспект Пресс, 2003. – 368 с.
40. Мейжис І., Почебут Л. Індивідуалізм чи колективізм? // Соціальна психологія. 2006, № 6; 2007, № 1.

41. Магун В.С., Руднев М. Жизненные ценности российского населения: сходства и отличия в сравнении с другими европейскими странами // Вестник общественного мнения: Данные. Анализ. Дискуссии. 2008. Т. 93. № 1. С. 33-58.
42. Асмолов А.Г. Толерантность: от утопии к реальности // На пути к толерантному сознанию / Под ред. А.Г. Асмолова. М., 2000.
43. Андерсон Р., Шихирев П. "Акулы" и "дельфины" (психология и этика российско-американского делового партнерства). – М.: Дело, 1994. – 208 с.
44. Берри Дж. В. Как мы будем жить все вместе? Альтернативное видение межкультурных отношений // Кросс-культурная психология: современные проблемы. - СПб., 2005. – с.
45. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. – М.: Прогресс, 1992. – 808 с.
46. Московичи С. Век толп. – М., 1996. - 478 с.